

PINTER'IN KADINLARI

Arař. Gör. Dr. Selda ÖNDÜL

Yüzyılımızın tanınmış usta tiyatro adamlarından biri olan Harold Pinter 1957 ile 1981 yılları arasındaki oyun yazarlığı serüveni sürecinde yirmi tiyatro, radyo ve televizyon oyunu yazmıştır. Bu oyunlar tarih sırasıyla **The Room** (Oda), **The Birthday Party** (Doğum Günü Partisi), **The Dumb Waiter** (Git Gel Dolap), **A Slight Ache** (İnce Bir Sızı), **A Night Out** (Dışarıda Bir Gece), **The Caretaker** (Kapıcı), **Night School** (Gece Okulu), **The Dwarfs** (Cüceler), **The Collection** (Koleksiyon), **The Lover** (Aşık), **Tea Party** (Çay Partisi), **The Homecoming** (Eve Dönüş), **The Basement** (Bodrum), **Landscape** (Manzara), **Silence** (Sessizlik), **Old Times** (Eski Zamanlar), **Monologue** (Monolog), **No Man's Land** (İssiz Topraklar), **Betrayal** (İhanet) ve **Family Voices** (Aile Sesleri)'nden oluşmaktadır.

Pinter oyunlarında insanın evrendeki deneyimini ele alır. İnsan deneyimini acı olarak niteler. İnsan evrende yapayalnızdır çünkü ne kendisi ile, ne de başkaları ile iletişim kuramaz. İletişim kurmak tehlikelidir. İnsan gerçek yüzünü gösterdiğinde açık vermiş olacak ve kötücüllüğe karşı savunmasız kalacaktır. Bu yüzden de ne kendisini anlatır, ne de bir başkasının kendi dünyasına girmesine izin verir. Yüzünden maskesini eksik etmez.

Pinter, insanı bir savaş içinde algılar ve yansıtır. İnsan içini dışardakine açık etmez. Aynı zamanda kimliğinin ve varlığının doğrudan göstergesi olan odasını/ evini (mekanını) bir başkasına kaptırmamaya çabalar. Oda içinde hareketsiz, hapis ama güvendedir. Ancak, aynı nedenlerle, dışarıdaki de sürekli içeriye girmeye çalıştığından odanın kapısı açılır ve içerideki/ler ile dışarıdaki/ler arasında amansız bir savaşım başlar. Aslında dışarıdaki/ler her zaman bir kişi görünümünde gelmez. Dışarıdaki tehlike insanın maskesiz benliği, geçmişi veya adı belli olmayan bir tehdittir. Savaşım sonunda yenen ile yenilen belirlenirse de her zaman yenen ile yenilen

arasında kesin bir sınır yoktur. Çünkü bu savaşım sonsuza dek sürecek ve kazanan ile kaybeden sürekli yer değiştirecektir. Başka bir deyişle, feleğin çarkı durmaksızın dönecektir. Bu savaşım esnasında ittifaklar kurulup bozulacak, herkes birbirini kandıracak, yeni stratejiler belirlenecek ve yaşam oyununu kuralına göre oynayacaktır. Varolma ritueli ise sürüp gidecektir.

İnsanın alın yazısı asla değişmeyecektir. Tek değişmeyen değişmenin kendisidir. Saltık gerçek budur. Zaman süreci içinde gerçek, umut ifade etmez. Geçmiş ise huzur vermez. İnsan halde tutukludur. Hal, sürekli yerini geçmişe bırakmakta ve karanlık geleceğe doğru dört nala akmaktadır.

Pinter insanı, özellikle de erkeği bu koşullar içinde ifade ederken onu kadın ile bir karşıtlık içinde ele almaktadır. Pinter'in oyunlarında erkek kahramanlar eziktir, kadınlar karşısında yeniktir.

Sophokles'in **Kral Oedipus** oyununun öyküsünü hepimiz biliriz: Oedipus babasını öldürüp annesi ile evlenir bilmeyerek, gerçeği öğrendiğinde de kendisini kör eder. Psikolojide bu söylence Oedipus kompleksine temel oluşturmuştur daha sonra. Pinter, oyunlarında bu temi adeta saplantısal olarak işlemekten kendini alamamıştır. Pinter'in erkekleri, kaba bir genelleme ile, annenin tutsak edici sevgisi sonucunda başka kadınları sevemeyen, onları salt iki biçimde, ya anne-eş ya da fahişe, ama her zaman kendisini ezecek olan bir güç olarak gören kişilerdir. Bu rolleri bazan tek bir kadın üstlenirken, bazan da iki ya da daha çok sayıda kadın aynı rolü oynayabiliyor. Pinter'in, erkeği boğan üçgen ilişkiler örgüsü ise hiç değişmiyor.

Pinter'in **Oda, Doğum Günü Partisi, İnce Bir Sızı, Dışarıda Bir Gece, Gece Okulu, Koleksiyon, Aşık, Çay Partisi, Eve Dönüş, Bodrum, Manzara, Sessizlik, Eski Zamanlar, Monolog** ve **İssiz Topraklar** oyunlarını incelediğimizde kadınları bu iki rolde (anne-eş-fahişe) görüyoruz. Kadının anne-eş ve/veya fahişe olarak yansıtılması **Doğum Günü Partisi, İnce Bir Sızı, Dışarıda Bir Gece, Gece Okulu, Aşık, Çay Partisi** ve **Eve Dönüş** adlı oyunlarda bir tema, bir örüntü oluştururken diğer oyunlarda motifden öteye gitmiyor. Bu nedenle sözkonusu altı oyunu ele almak yerinde olacaktır.

Pinter'in ilk uzun oyunu **Doğum Günü Partisi**'nde Stanley Weber, kısıtılmışlığı ve korkuyu en uç noktada yaşamaktadır. Sı-

ğindiği pansiyondan dışarı çıkamamakta, sığındığı kadına tutsak olmaktan kendisini kurtaramamaktadır. Dış dünyadan kaçmakta, korkuyla birilerinin kendisini almaya geleceği günü beklemektedir. Korkularının yersiz olmadığı iki insan avcısının, Goldberg ve McCaan'ın gelişi ile anlaşılır. Meg, tehlikeden habersiz Stanley için bir doğum günü partisi düzenler. Hediye olarak da ona oyuncak bir trampet alır. Eski bir konser piyanisti olan Stanley bir düşünüş sürecinin son aşamasına gelmiştir. Partiye Goldberg, McCaan, Meg, işlevi komşu kız Lulu katılır. Körebe oynarlar. Gözleri bağlı olan Stanley tarampetinin üzerine basar, kırar. "Ana rahminin" güvenli ortamından ikinci bir kovuluştur bu. Meg'i boğmaya, Lulu'ya tecavüz etmeye kalkışır. Kendisine egemen olan güçlerden silkinme çabasıdadır. Kadın cinsinin iki yüzünü simgeleyen Meg ile Lulu karşısında acizdir Stanley. Aynı zamanda da Meg'a kırgındır kendisini Goldberg ve McCaan'dan koruyamadığı için. Lulu'nun cinselliği de onu korkutmaktadır. Stanley hem anne, hem de fahişe olan kadın karşısında güçsüzdür, iktidarsızdır. Gözleri iyi görmeyen Stanley'in gözlüklerinin kırılışı bu güçsüzlüğün göstergesi olur. Meg Stanley'in Goldberg ve McCaan tarafından götürülmesini önleyemez. Hatta haberi bile yoktur olup bitenden. Stanley'in ölüme götürüldüğünün farkına varmaz. Ya da bilmezlikten gelir. Ancak geride egemenliğini kullanacağı bir başka erkek vardır: Petey; Meg tarafından beslenip bakılacak, her zaman boyun eğecek, sessiz koca.

Dışarda Bir Gece oyununda Albert Stokes annesinin dizinin dibinden ayrılmadığı için arkadaşları arasında alay konusu olmuştur. Bir gece, çalıştığı şirketten ayrılan biri onuruna verilen bir partiye gitmek için güç bela evden çıkar, annesinin tüm sitemlerine karşın. Partide arkadaşları ona bir oyun oynarlar. Onu kızlardan birine çimdik atmakla suçlarlar. Yapmadığını söylerse de kimse inanmaz ona. Partiyi terkedip eve gelip de annesinin dırdırları ile karşılaşınca kendisini tutamaz, annesine el kaldırır, sonra da kendisini sokağa atar ve rastladığı ilk sokak kızının evine gider. Kızın, annesini anımsatan ezici tavrı karşısında umulmadık bir biçimde sertleşir ama kurtuluşu olmadığını anlayarak yine evine, annesine döner. Annesine el kaldırmasından ve sokak kızına karşı çıkışından sonra evdeki güç dengesinin değişip değişmeyeceği kesin olarak belli değildir. Oyun açık uçla biter. Önemli olan Pinter'in bir kez daha erkeği ezik olarak, kadını da anne-fahişe ikileminde yansıtmasıdır. Kadın, anne olarak da, karşı cins olarak da erkekten hep alan, onun erkeklik gücünü yok edendir.

Çay Partisi'nde orta sınıftan gelme çok zengin ve nüfuzlu bir işadamı olan Disson'ın düşüşü yansıtılmıştır. Disson bir taraftan saygın bir mevki, bir taraftan da cinsel doyum aramaktadır. Evleneceği kadın Diana, özlediği saygınlığı ona sağlayacak, çocuklarına iyi bir üvey anne olacaktır ama cinsel doyum getirmeyecektir. Sekreteri Wendy ise kadının cinsel yönünü simgelemektedir. Geçici körlük nöbetleri sırasında Disson kayınbiraderi Willy'nin, aynı zamanda Diana ve Wendy ile sevdiğini düşler. Bu aslında Disson'ın kendi özlemidir. Çünkü ancak bu iki kadın biraraya geldiklerinde eksiksiz bir kadını oluşturabilmektedirler. Pinter'ın, Disson'ı Diana karşısında sosyal açıdan Wendy karşısında da cinsel açıdan güçsüz çizmesi, erkeğin "iktidarsızlığını" simgelemektedir. Yazar gerek **Doğum Günü Partisi**'nde gerek **Çay Partisi**'nde, körlük motifini kullanarak Oedipus söylencesine göndermeler yapmıştır.

Gece Okulu'nda Walter dokuz aylık bir mahkumiyet sonucunda evine döner. Ancak beraber oturduğu teyzeleri Annie ve Millie'nin odasını Sally'e kiraya verdiklerini öğrenir. Sally gündüzleri öğretmenlik yaptığını, geceleri de bir dil okuluna devam ettiğini söylemiştir. Bir gece yalnız kaldıklarında Sally Walter karşısında son derece rahat davranır, hatta davetkardır. Ama Walter ona el bile süremez. Sally'e şanki jimnastik yaptırıyormuş gibi komutlar vererek ona üstünlük sağlamaya çalışır. Erkek gücünü bu yolla kanıtlayabileceğini düşünmektedir. Korkmuş gibidir. Daha sonra Sally'nin odasında bulunduğu bir fotoğraftan onun aslında geceleri dil öğrenmek için okula gitmediğini, konsomatrislik yapmak için bir gece klübünde çalıştığını anlar. Kimseye bir şey söylemez. Ev sahipleri, Solto'yu çaya davet ettikleri bir gün Walter ona bulunduğu fotoğrafı gösterir ve kızın kim olduğunu açıklamadan onu bulmasını ister. Solto kızı bir gece klübünde bulur, Walter adlı bir arkadaşının isteği üzerine kendisini bulunduğu söyler. Ertesi gün Sally evden ayrılacak, Solto Walter'a kızı bulamadığını söyleyecek, Walter da bu yanıtı hemen kabullenecektir. Sally öğretmen aldatmacasında da, fahişe konumunda da Walter'dan üstündür. Walter'ın yapacağı tek şey anne rolünü üstlenmiş olan teyzelerine sığınmaktır.

Doğum Günü Partisi, Dışarıda Bir Gece, Çay Partisi ve **Gece Okulu** oyunları ile **İnce Bir Sızı, Aşık** ve **Eve Dönüş** oyunları arasındaki ayırım birinci gruptaki oyunlarda anne ve fahişe rollerinin ayrı kadınlar tarafından, ikinci gruptakilerde ise aynı kadınlar tarafından oynanmasıdır. **Gece Okulu**'nda Sally'nin konso-

matris olup ta öğretmen aldatmacasında karşımıza çıkması ve âne rolünü Annie ve Millie'nin paylaşması oyunun bu iki grup arasında köprü görevini üstlenmesindedir. İkinci grup oyunlar birinci gruba kıyasla daha yetkin ve kendine özgü artıları olan oyunlardır.

İnce Bir Sızı Oyununda Edward ve Flora'nın aylardır kapılarının önünde gece gündüz hiç ayrılmadan, hiç konuşmadan, yemedi içmeden duran esrarengiz kibritçi yüzünden rahatları kaçmıştır. Sonunda bir gün kibritçiyi eve getirirler. Onunla konuşmaya çalışırlar. Ancak Edward'ın da Flora'nın da diyalog kurma çabaları boşunadır. Konuşmaları monologlardan öteye gidemez. Edward, kibritçiye gençliğinin coşkusu ve gücünü özlemle anlatırken, Flora gençliğinde duyumsadığı cinsel heyecanları açıklar. Kibritçi Edward'ın yapamadığını, yapmış, Flora'yı cinsel yönden uyarılmış, Edward'ın ise kişiliğini yitirme sürecini hızlandırmıştır. Oyunun başında gözlerinde ince bir sızdan şikayetçi olan Edward oyunun sonunda görme yeteneğini tümden yitirir. Bu hem erkekliğini hem de kişiliğini yitirmesini simgelemektedir. Edward kibrit tablasını alıp sokağa çıkarken Flora kibritçiyi Barnabas diye adlandırıp eve ve yatağına davet eder. Oyunun başlangıcında marmelada konan eşek arısı nasıl hiç acınmadan kör edilmişse, oyunun sonunda da Flora duraksamaksızın, bencilce kocasının kişiliğini, varlığını hiçe sayar. Bu oyunda kadın her ne kadar kesin hatları ile fahişe ve anne rolleri ile gösterilmemişse de erkek ile gözünü kırpmadan oynayan bir güç olarak çizilmiştir. **Aşık** oyununda Sarah ve kocası Richard erotik fantazilerle yüklü bir zina oyunu oynarlar. Bu oyun içinde oyuna Sarah açısından bakacak olursak. Sarah kocası işe gittiğinde, öğleden sonraları aşğını eve alan kadını, kocası Richard ise aşığı, Max'i oynar. Sarah Richard ile olduğunda topuksuz ayakkabılar ve spor giysiler içindedir, Max ile buluştuğunda yüksek topuklu ayakkabılar ve seksi giysilere bürünür. Richard Richard olduğunda takım elbise giyer, kravat takar; Max rolünde ise süet ceket giyer, kravat takmaz. Bu buluşmalarda Sarah ve Richard/Max bir dizi erotik fantaziye ritüeller biçiminde oyunlaştırırlar. Bu oyuna Richard açısından baktığımızda Richard Richard'ı Sarah da bir sokak kadını oynamaktadır. Evliliklerinin ilk gününden, yani 10 yıldan beri süregelen bu ilişkiyi bir öğleden sonra Richard/Max noktalamak istediğini söyler. Nedeni de Sarah'ın çok zayıflamış olmasıdır. Eve Richard olarak geldiğinde de sokak kadınından ayrıldığını anlatır Sarah'ya. Onun da Max'den ayrılması gerektiğini söyler. Sonra da gider.

dolaptan erotik ritüeller sırasında çaldığı bongoyu alır. Sarah şaşırmıştır Richard'ın oyunun kurallarını bezmasına ama şehvet dolu öğleden sonralarının günün saygın bölümüne kaymasına da pek ses çıkarmaz ve dilek gerçekleştirme' oyununu başka bir boyutta devam ettirmeye sessizce karar verirler.

Richard saygın bir ev kadını ve annenin kendisini doyuma ulaştırmadığını ve şehvet de aradığı dile getirir oyunda. Richard için kadın salt eş-anne olarak yetersizdir. Bu yüzden de iki kadını (eş-anne ve fahişe) tek bir kadında ama iki ayrı kişilik altında arar. Sarah hem eş-anne hem de fahişedir. Ancak bu oyunun diğer oyunlardan temel ayrımı Sarah'ın da aynı arayış içinde olmasıdır. O da saygınlık ve şehveti bir arada istemektedir ve bu iki özelliği de aynı kişilikte bağdaştıramamaktadır. Bu oyunda, çağcıl bir yaklaşımla, cinsel istek yalnızca erkeği değil her iki cinsi de tutsak edici bir güç olarak çizilmiştir.

Pinter, yukarıda örneklenen temi kuşkusuz en kapsamlı olarak **Eve Dönüş** oyununda işlemiştir. Yazında çok kullanılmış olan "eve dönüş" motifinden yola çıkmış yazar bu oyununda. Evin en büyük oğlu Teddy karısı Ruth'u babası, amcası ve erkek kardeşlerine tanıştırmak üzere felsefe hocalığı yaptığı ABD'den İngiltere'ye, doğup büyüdüğü eve gelir. Ailesini görmeyeli altı yıl olmuştur. Eski bir çıplak model olan karısını evlendikten sonra ailesine tanıştırmaya fırsat bulamamıştır daha önce. Babası Max, amcası Sam, kardeşleri Lenny ve Joey onları her gün görüşüyormuşcasına son derece heyecansız karşılarlar. Oyun ilerledikçe Max'in emekli bir kasap, Sam'in taksi şoförü, Lenny'nin muhabbet tellalı, Joey'nin de boksör olduğunu öğreniriz. Max'in gençliğinde yakın arkadaşı McGregor ile yeraltı dünyasından olduğu, kadın ticareti dahil yasal olmayan bir çok işe bulaştığı anlaşılır. Sam taksisinin arka koltuğunu, Max ve McGregor için fahişeler ve müşterilerine vermiştir ve büyük bir olasılıkla şimdi de Lenny hesabına çalışmaktadır. Max'in ölmüş karısı, oğlanların annesi Jessie' in fahişe olduğu, Max'in onu pazarladığı, bir keresinde de McGregor ile Sam'in arabasının arka koltuğunda seviştiği ortaya çıkar.

Böylesi bir aileye karısını tanıştırmak için Teddy'nin niye daha önce fırsat bulamadığını tahmin etmek zor değil. Ancak niye şimdi geldiğini anlamak zor. Gelir gelmez, hemen eve dönmek isteyen Ruth için Lenny ile tanıştıktan sonra geriye adım atmak söz konusu değildir.

Kendisini Jessie yerine koymak isteyen ailenin isteklerini kendi kurallarına göre karşılayacaktır. Onların hesabına fahişelik yapacak, evi çekip çevirecek, anne şefkati gösterecektir. Oyunun sonunda Teddy oğullarının yanına dönerken Ruth koltukta bir tahttaymış edasıyla otururken Max dizlerinin üstünde bir öpücük dilenmektedir, Joey hemen Ruth'un yanında çömelmiştir, Lenny ayaktadır ama o da Ruth'un hemen yanındadır. Sam ise baygın yerde yatmaktadır. Ruth uzun süren bir savaşı kazanmıştır. Ailenin erkeklerini parmağında oynatacaktır. Teddy karısını kaybetmiş midir yoksa ondan kurtulmuş mudur belli değildir. Ama kesin olan bir şey vardır: Çocukları annesiz kendisi de yalnız kalmıştır.

Söz konusu oyunlarda Pinter insanı/erkeği adeta bir eşikte çizmiştir: ya dışarıdan içeriye girmeye çalışmaktadır ya da içeriden dışarıya çıkmamaya. Eşikteki erkek ne erkektir ne de çocuk. Anne çocuğu koruyamaz çünkü o da güçsüzdür. Kadının cinselliği erkeği ezer çünkü erkek iktidarsızdır. Anne (eş) de fahişe de erkeğe egemen olmak ister çünkü güçlü olmak için mekanave/veya bir insana egemen olmak şarttır. Eşikteki erkek ise kadın karşısında kaybetmeye adeta yazgılıdır.

Kaynakça

Pinter, Harold.: *Complete Works: One (The Room, The Dumb Waiter, A Slight Ache, A Night Out, The Black and White, The Examination)* New York: Grove Press, Inc., 1978.

.....: *Complete Works: Two (The Caretaker, The Dwarfs, The Collection, The Lover, Night School, Revue Sketches: Trouble in the Works, The Black and White, Request Stop, Last To Go, Special Offer)* New York: Grove Press, Inc., 1977.

.....: *Complete Works: Three (The Homecoming, Landscape, Silence, The Basement, Revue Sketches: Night, That's All, That's Your Trouble, Interview, Applicant, Dialogue for Three, Tea Party)* New York: Grove Press, Inc., 1978.

.....: *Complete Works: Four (Old Times, No Man's Land, Betrayal, Monologue, Family Voices)* New York: Grove Press Inc., 1981.

Pinter, Harold.: *Complete Works: One (The Room, The Dumb Waiter, A Slight Ache, A Night Out, The Black*

and White, The Examination) New York: Grove Press, Inc., 1978.

—————.: **Complete Works: Two (The Caretaker, The Dwarfs, The Collection, The Lover, Night School, Revue Sketches: Trouble in the Works, The Black and White, Request Stop, Last To Go, Special Offer)** New York: Grove Press, Inc., 1977.

—————.: **Complete Works: Three (The Homecoming, Landscape, Silence, The Basement, Revue Sketches: Night, That's All, That's Your Trouble, Interview, Applicant, Dialogue for Three, Tea Party)** New York: Grove Press, Inc., 1978.

—————.: **Complete Works: Four (Old Times, No Man's Land, Betrayal, Monologue, Family Voices)** New York: Grove Press Inc., 1981.